

Maria Campillo Especialista en literatura catalana de la guerra i l'exili

“La trilogia és com una novel·la d'autoria múltiple”

■ “El que per a mi és molt corprenedor és el que un mateix fet significa per a tots plegats: de tenir una veu legítima a ser un sensepapers”

■ “És molt fi com resolen la censura les cròniques de guerra dels estudiants o periodistes en edat militar destinats al front”

Gemma Busquets Ros
Barcelona

Maria Campillo Guajardo (Alhama de Aragón, 1953) és una de les primeres especialistes en la literatura catalana de la guerra i l'exili. El 2018 es va jubilar com a professora titular de literatura de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Què destacaria del recull del primer volum ‘Allez! Allez!’?

La polifonia de veus. Passen la ratlla gent d'origens socials molt diferents, de dedicacions laborals molt diferents i de diferents militàncies polítiques. Des dels soldats de les diferents companyies de l'exèrcit derrotat que lliuren l'arma a la frontera fins als polítics, els intel·lectuals..., el que en diríem els quadres de la República. I molts civils. En xifres actualitzades, surten prop de 500.000 persones. El que per a mi és molt corprenedor és el que un mateix fet significa per a tots plegats: passes de tenir una veu legítima a ser un sospitós, un sensepapers, una nosa. És memòria i hi ha des de veus de gent gran fins als records de qui aleshores era molt jove o un infant.

En aquesta polifonia també hi ha veus femenines. Com la de la poeta Clementina Arderiu i la de l'actriu Montserrat Julió.

I també són formes de recuperar la memòria molt diferents. El relat de la Clementina Arderiu és extret d'una entrevista que li va fer la Montserrat Roig. Mentre que Montserrat Julió té unes memòries meravelloses. El volum que vaig publicar primer, l'*Allez! Allez!*, el del pas de frontera, està basat bàsicament en memòries. Hi explico quin és el mecanisme de la memòria. Els episodis o experiències que més han marcat o que han definit una vida, la nova identitat de l'exiliat o de l'exiliada, són els que s'acostumen a recordar més i amb formes molt precises. Hi ha una gran precisió. En el cas de la Montserrat Julió era una nena que després va ser actriu. Quan va tornar, va recitar versos de Carles Riba, que també va passar la frontera, i va fer

Maria Campillo en una imatge promocional facilitada per l'editorial ■ ANA SÁNCHEZ

teatre i va conèixer en Xavier Benguerel i tota la colla que va acabar a Xile, perquè ella també hi va anar, i és clar ella passava amb els pares. Hi ha des del relat d'una nena fins al de militants com la Teresa Pàmies, de les joventuts comunistes, i l'Otília Castellví, del POUM. També hi ha el relat de la mare de família, la Josefa Armangué. La Rodoreda no va deixar res escrit sobre el pas de frontera.

Hi ha diferents punts de vista sobre un mateix fet?

És el cas del matrimoni de Carles Riba i Clementina Arderiu quan es troben amb Antonio Machado. Clementina Arderiu

recull un episodi que Riba no recull i és que es fixa en uns elements, segurament pel fet de ser dona, en què Carles Riba no es fixa. La Josefa Armangué comença el relat amb els bombardejos. És la perspectiva del dolor sobre la societat civil. La filla de la Josefa Armangué, la Margarida, es fixa en les gallines que tenen en els pobles. Són nenes que han passat la infantesa a la Barcelona on es passava fam i on la gent es menjava els coloms i els gats. És també el punt de vista dels nois, dels adolescents que passen, del fill d'en Cèsar-August Jordana, el qual escriu el conte *Pa francès*. La mentalitat jove és molt diferent

de la d'un polític. Rovira i Virgili escriu el seu pas de frontera gairebé fent una crònica nacional i ho compara amb la derrota del 1714. En canvi, la Josefa Armangué és la derrota familiar, fa una crònica familiar. Hi ha, però, quelcom que els unifica a tots i és la sensació que la vida els transforma. És a dir, *passes la ratlla*, fent servir el terme de Pere Quart, i ets un altre amb una nova identitat: la del perdedor.

És el relat comú dins aquesta polifonia variada?

Seria com una novel·la d'autoria múltiple. Perquè en els diferents relats acabes trobant tots els personatges. S'anomenen

els uns als altres. Els relats coincideixen en moltes coses, com la distància dels camps. Tots recorden el Canigó nevad. I esdevenen gairebé motius literaris. Després n'hi ha d'altres que esdevenen mirall. Com els de la Colla de Sabadell, és a dir Pere Quart, Armand Obiols, Francesc Tratal, Sebastià Gasch... En els seus relats hi ha qüestions molt similars i sabem que en Pere Quart va besar la ratlla, que és veritat, perquè en Francesc Tratal, en la conferència a Santiago de Xile, ho explica.

Els relats es confirmen.

És un testimoni molt coral dels que escriuen. Després hi ha la gentada que esdevé com un cor grec de fons. Sabem del seu patiment perquè els altres ho escriuen. És el primer relat, el de Pere Calders. La seva presència ha quedat en la memòria dels altres, dels que escriuen. Habitualment els que escriuen les memòries són els periodistes, els polítics, els escriptors..., que donen testimoni dels altres.

Considera que ‘La brigada del vidre’ hauria de ser de lectura obligatòria a periodisme.

Són les cròniques dels estudiants o periodistes que estan en edat militar i que escriuen

Els relats del pas de frontera coincideixen en molts aspectes; tots recorden el Canigó nevad

des del front crònica de guerra, un gènere consolidat a Europa i molt important, des del segle XIX, subsidiari del periodisme. Són escrits en un context de censura militar i política. És molt fi com ho resolen, com expliquen com s'han de veure els homes de pau fent una guerra. Aquests estudiants soldats al front han llegit els de la guerra del 14. Són cultes, van al front amb Voltaire i *L'Eneida*. En el recull es veu que la major part dels soldats són homes de pau.

Què ens pot avançar de ‘Quan plovien bombes’?

El títol és d'una carta que la Mercè Rodoreda escriu al Pere Quart des de París, quan és al PEN Club. Se centrarà en els bombardejos de Barcelona; no de tot Catalunya perquè el volum seria immens. En tots els volums hi ha part de ficció, o un conte o un fragment de novel·la, però és sobretot “literatura del jo”. En aquest tercer volum sobre els bombardejos hi haurà poesia; n'hi ha de la Clementina Arderiu que et fa posar la pell de gallina. ■